

"Bir baharı hâlk etmek, bir çiçek kadar O'na kolaydır. Cenneti hâlk etmek, bir bahar kadar O'na rahattır." ifadelerini nasıl anlamalıyız?

Burada asıl vurgulanan husus; **Allah'ın sonsuz kudretinin mertebe ve dereceden münezzehtir olmasıdır**. Yani sonsuz bir kudret karşısında her şey eşittir. Bir güneş ile atom zerresinin yaratılması ve idaresi, Allah'ın kudreti yanında aynı ve eşittir. Güneş ağırlık bakımından atoma nispetle, Allah'ın kudretini zorlayamaz, ya da zerre daha hafif olur, denilemez.

Mertebe ve derece, ancak cüzi ve sınırlı kudretlerde olur. Mesela; insandaki kudret kayıtlı ve sınırlı olduğu için, bir bardağı kaldırmak ile bir masayı kaldırmak arasında fark ve derece olur. Bardağı kaldırmak, insana daha hafif ve rahat gelirken, masayı kaldırmak daha ağır ve zor gelir.

Büyük küçük, geniş dar, ağır hafif, uzun kısa gibi kavramlar ve kayıtlar, Allah'ın sonsuz kudretinde geçerli değildir. Bu kayıtlar sadece cüzi ve nispi kudretler için geçerlidir. Bu yüzden, Allah'ın kudreti yanında bir baharı yaratmak ile bir çiçeği yaratmak eşittir. Baharı yaratırken çiçeğe nispetle daha fazla güç harcama diye bir şey yoktur. İki de aynı kudret ile yaratılıyor.

Bu manayı akla yaklaştırmak için Üstat, altı tane temsili zikreder.

Birinci temsil: Şeffaflık sırrıdır: Güneşin zatının bir küçük modelini ve sıfatlarını içinde barındıran tecellisi ve yansıması, denizin yüzünde de görünür, küçük bir damlanın içinde de görünür. Büyük, küçük onun için fark etmez. Güneş, deniz büyüktür diye ona fazla ışık ve yansıma göndermez, ona ayrı bir çaba sarf etmez. Damla ile deniz şeffaf, yani parlak olmasından, güneşin yansımasını kabul edip, ikisi de gösterirler.

Fark büyüklük ve küçüklüktedir. Güneş için, kendini o parlak yüzeyde göstermek açısından büyüklük ve küçüklük, deniz ile damla olması önem arz etmez, ikisi de aynıdır. Denizde görünmesi ile, damlada görünmesi güneş açısından eşittir. Aynen bu güneş misalindeki gibi, Allah'ın, kudreti nazarında büyük bir yıldız ile küçük bir atom eşittir. Onun kudretine yıldız ağır gelmez, atom ile aynıdır. Ağırlık ve hafiflik derecesi onun kudretinde yoktur. Kainatın bütünü ile, bir parçasının yaratılmasında kudret açısından bir fark bir zorlanma yoktur.

İkinci temsil: Mukabele sırrıdır: İnsanlardan oluşan büyük bir daire ve halka düşünelim. Bu daire ve halkanın merkezinde de bir adam farz edelim. Elinde de bir mum olsun. Etrafında halka ve daire çizmiş olan insanların elinde de birer ayna varsayalım. Merkezdeki adamın mum ile verdiği ışık, nasıl etrafındaki her bir aynada

---

bölünmeden parçalanmadan ve zahmetsiz olarak görünür ve tecelli eder. Zira hepsi merkezin tam karşısında ve konumları hep aynı olmasından merkeze olan nispetleri eşit ve aynıdır. Aynen bu misaldeki gibi Allah'ın, kudreti merkezde gibi, bütün mahlukat ise ona nispeten aynı bir konumda durmasından ve mukabil bir yerde olmasından, mahlukatın büyük ve küçük, ağır ve hafif durumları onun kudretine zorluk çıkarmaz, engel teşkil etmez. Bir ile bin, eşit hükmünde olur.

Üçüncü temsil: Muvazene sırrıdır: Çok büyük ve hassas bir tartı düşünelim. İki kefesi (gözü) var, bu kefelere dağ da tartar, küçük bir atom zerreciğini de tartar bir mahiyettedir. Önce terazinin iki kefesine aynı ağırlıkta iki dağ koysak, ikisi eşit olduktan sonra, küçük bir dokunmakla dağın biri göğe çıkar, diğeri zemine iner. Sonra o çok hassas kefelere atom zerrelerini koysak, terazi yine dengede olur ve dağa sarf ettiğimiz aynı küçük dokunuşu bu kez de atomlara yapsak, aynı dağdaki gibi biri göğe çıkar, diğeri zemine iner. Denge ve terazi sırrı ile, aynı dokunuşla dağ ile atom eşitlendi, dağa daha fazla güç kullanmaya ihtiyaç yok, ikisi de müsavidir.

Aynen bu misaldeki gibi; bütün mahlukat büyük-küçük, ağır-hafif, fark etmeden mümkinat terazisindedir, yani; var olmak terazinin bir kefesi, yoklukta kalmak terazinin diğeri kefesi, kudret ise; bu dengeyi bozan bir dokunuş hükmündedir. Mesela; bir dağ var ve yok olma noktasında eşittir, bir dokunuşla varlık sahasına çıkar, bir atom zerreciği de aynı dağ gibi; varlık ve yokluk dengesinde bir dokunuşla varlık kazanır, ikisi de eşittir; kudret nazarında ikisi de bir dokunmak ile var olur.

Dördüncü temsil: İntizam sırrıdır: Bir usta büyük ve gerçek bir gemi ile oyuncak bir gemi yapsa ve ikisini de intizam ve sistem ile kolay çalışır bir vaziyete soksa, yani ikisi de bir düğme ile çalışsa, ikisinin de çalışıp hareket etmesi tek dokunuşla oluyor; büyük küçük, gerçek oyuncak durumu hiç fark etmiyor. Bir çocuk bu intizam sırrı ile, koca bir gemiyi de bir düğmeye dokunmak ile çalıştırır, küçük bir oyuncak gemiyi de aynı dokunmak ile çalıştırır.

Aynen bu misaldeki gibi; Allah, kainattaki her şeyin plan ve projesini kader levhası olarak tasarladı ve yaratma kıvamına soktu, aynı misaldeki gibi; bir dokunmak ile çalışan gemi vaziyetine getirdi. Kudret ise; görünmeyen mürekkeble yazılmış yazının üstüne, az bir dokunuşla görünmesi gibi, bu tasarlanmış intizamı ve kurulmuş eşyaya bir dokunuşla varlık sahasına çıkarıyor. Büyük ve küçük, ağır ve hafif, bu intizam sırrından dolayı, Allah'ın kudreti nazarında fark etmiyor.

Beşinci temsil: Tecerrüd sırrıdır: Bir sınıftan, bir mahiyetten olan şeyler, kendi aralarında birbirlerine hükmedip, kolay iş göremez ama; bu sınıf ve mahiyetten, soyut ve bir üst makam ve mevkide olan başka bir mahiyet, kendi altındaki şeyleri kolay ve rahat tedbir edip yönetebilir. Mesela; rütbeleri aynı ve sınıfları bir olan erler, kendi aralarında birbirlerine intizam vermesi çok zor ve müşküldür ama; bu sınıftan ve rütbeden olmayan bir uzman çavuş, onları rahat ve kolayla idare eder, bir er ile yüz bin er fark etmez, o alt sınıfın zorluklarından, o uzman çavuş soyutlanmıştır. Cılız ve zayıf bir er ile, kuvvetli ve iriyarı bir er komutanı karşısında eşittir, zira ikisinin de sınıf ve mahiyeti aynıdır.

Aynen bunun gibi; Allah'ın kudreti bütün mahlukatın cinsi ve mahiyetinden mücerred ve münezzehtir olmasından, onların üstünde olmasından ve onların sınıfından olmamasından, mahlukatın kendi içindeki kayıtlar ve arızalar büyük-küçük, ağır-hafif gibi durumlar, Allah'ın zati kudretine engel ve zorluk çıkaramazlar. Bir hamsi ile bir balina, ikisi de aynı sınıf ve mahiyette olmasından, Allah'ın kudreti karşısında aynıdır.

Altıncı temsil: İtaat sırrıdır: Bir orduda bütün askerler komutanına tam bir itaat içinde olmasından dolayı, bir emir ile; bir asker de harekete geçer, bir milyon asker de harekete geçer, ağızdan çıkan komut hepsine aynıdır. Komutan yüz bin askeri bir tarafa alsın, bir askeri de beri tarafa alsın, bir komut verse o komut bir askeri de harekete geçirir, aynı komut yüz bin askeri de harekete geçirir, zira itaat sırrı her ikisi için de aynıdır, yüz bin asker için ayrı ve daha güçlü bir komuta ihtiyacı yoktur.

Aynen bunun gibi; mahlukatta her şey, Allah'ın kudretine karşı tam bir itaat ve inkiyat içinde olmasından dolayı, bir ile bin, O'nun kudretine aynıdır. Güneş, büyüklüğüne güvenip itaat zincirinden çıkamaz, zerre küçüklüğü ile kudretin nazarından saklanamaz.